

BLÁMUSOPPUR

SOPPUR IKKI VANL

Tað er ein skrøggsøga, at hús í Føroyum eru í størri vága fyri at fáa blámusopp enn hús aðrastaðni. Hetta er als ikki rætt, sigur serfrøðing á økinum, Jón Nordendal. Tó hava vit eina sjálvbyggjaramentan, sum kann kann elva til trupulleikar

Marjun Dalsgaard

Orðið blámusoppur kann leypa hvøkk á tann tann skynsamasta húsakeyparan í dag. Nógv hefur verið tosað um blámusopp í Føroyum seinastu árin. Almennir bygningar eru stongdir, og tað tykist alsamt vanligari, at tú hoyrir, at húsaeigarar í Føroyum hava trupulleikar av soppi. Ofta hoyrist, at hús í Føroyum skulu vera í serligum váða fyri at fáa blámusopp vegna veðurlagnum, men hetta er ein skrøggsøga, sambært Jón Nordendal, sum er byggifrøðingur og serfrøðingur á økinum.

- Veðurlagið hefur sum oftast einki at gera við, um eini hús verða fongd av blámusoppi, sigur hann. Tað velst um konstruktiónina av húsunum, og sum heild eru hondverkarar í Føroyum vælgjördir, tá ið teir byggja hús, so tey kunnu standa ímóti hesum vandanum.

- Aloftast er trupulleikin væta frá inniumhvørvinum, sum kondenserar á køldum yvirflatum. Tann eina er vánalig fylla, tað vil siga,

at væta kemur inn í húsið frá vánaligari fyllu undir lendis- og kjallaragólvunum – tað hefur sum so einki við veðurlagið at gera. Trupulleikin her er, at tilfarið undir gólvunum er vátt, og vætan verður "sogin" upp ígjøgnum betongið og upp. Tann næsta orsøkin er, at fólk hava eini stoypt hús, og tey hava timburveggir innan. Um veggurin innan ikki er gjördur rætt, kann tað standast soppur í húsunum, greiður Jón Nordendal frá.

Í hesum førinum er trupulleikin ofta, at hitin sleppur út gjøgnum innara vegg, møtir tí kalda betongveggnum og sleppur ikki víðari út gjøgnum betongvegg. Tí verður heita luftin til vætu millm skins og hold. Loysnin í hesum førinum er í fyrsta lagi at tryggja, at vætan ikki sleppur út gjøgnum vegg, í øðrum lagi at bjálva betong vegg inni frá, so veggurin ikki er so kaldur á innsíðuni, at heita luftin verður til vætu, tá hon møtir honum.

Lætt at kanna

Tað er ikki nakar trupulleiki

at kanna, um tað kondenserar vegna hendan trupulleikan, sigur Jón Nordendal.

- Vit brúka ymiskar hættir at kann eini hús fyri sopp. Tað er møguligt at kanna nøgdina av soppatilfari í luftini, uttan at gera destruktiv átøk á bygningslutirnar, men skalt tú vera 100% vísur, mást tú gera tað. Kanningar av innluft eru einans ein ábending millum annað av tí at innluftin kann vera tengd at reinføri. Um tað slær út kann tað ofta loysa seg at biðja eigarar av húsinum gera høvuðsreint, og so taka nýggjar royndir eina stutta tíð aftaná. Um luftin enn hefur tekin um sopp, er neyðugt at gera fleiri kanningar, bæði vøkukanningar og soppakaningar. Tá er talan oftast um destruktivar kanningar, har tú fer inn í bygningslutirnar.

- Á tann hátt ber til at staðfesta, um har er vátt, og um soppur er millum skins og hold, greiðir Jón Nordendal frá.

Reinføri og nýtsluháturin hefur nógv at siga. Vit kunnu vísa á fleiri dømir har luftin hefur verið illa dálk-

að av soppatilfarið, men at tað samstundis ikki bar til at staðfesta soppavøkstur á yvirflatunum, við destruktivum kanningum. Í teimum førinum er talan um soppatilfar, ið kemur frá útiumhvørvinum, og har nøgdin við tíðini er blivin so stór at tað er ein trupulleiki fyri inniumhvørvið. Vit hava eisin dømir um tað mótsatta, har reingerðin hefur verið so góð, at onki soppatilfar kundi staðfestast í luftini, sjálvt um ógvusligur soppavøkstur var at finna ímillum skins og hold. Tað sigur okkum, hvussu umráðandi tað er, at kanningarnar verða gjørdar á rættan hátt, og at tann, sum kannar, veit hvussu úrslitini skulu tulkast. Niðursøður mugu ongantið byggjast á eina einstaka luft- ella yvirflaturoynd, men mugu altíð setast saman við eini gjøgnumgongd av bygninginum og m.a. vøkukanningum, sigur Jón Nordendal.

Vilja ikki tryggja

Hetta er orsøkin til, at nógv tryggingarfeløg eru ímóti, at veita tryggingar, sum trygg-

ja móti soppi. Sambært Vinnumálaráðnum ber ikki til at tryggja móti soppi, tí tú kanst ikki staðfesta vandan fyri soppi áðrenn húsið verður selt, uttan at gera sokallaðar destruktivar royndir.

- Tað ber ikki til at kanna, tí kann tað heldur ikki vera tryggað, sigur Jóanna Djurhuus, fulltrúi í Vinnumálaráðnum.

Sambært tryggingarfelagnum Trygd, ber tað snøgt sagt ikki til at tryggja eini hús móttvegis soppi í Føroyum, tí øll hús fáa sopp fyrr ella seinni vegna veðurlagnum. Hetta er heilt einfalt ikki rætt, sambært Jón Nordendal, sum staðfestir, at veðurlagið ikki er ein avgerandi faktor, um eini hús fáa sopp. Hann avsannar somuleiðis, at tað eru lutfalsliga fleiri hús í Føroyum enn aðrastaðni, sum fáa sopp.

Triðja orsøkin, sum er vanlig í Føroyum er væntandi útlufting í sambandi við ovasta loft og tekjuna.

- Um heita luftin inn sleppur út á ovastalofti, verður hon til vætu, tá hon kemur

upp á kalda lofti, og her kemur sostatt soppavøkstur. Eitt mistak, sum ofta hendir, er at bjálving verður kroyst heilt út undir væðingina og typpir luftopini, ið eru neyðug um sleppast skal undan soppavøkstri á einum køldum ovastalofti, sigur Jón Nordendal.

- Hetta er ikki gott fyri innluftina uppi á loftinum, og kann føra við sær ein javna soppavøkstur undir tróðrinum á ovasta lofti, sigur Jón Nordendal.

Má taka tilfarið burtur

Um eini hús hava verið rakt av soppi, er tað ikki nokk at støðga orsøkini til soppavøksturin. Um vøksturin er ógvusligur, skal soppafongda tilfarið burturbeinast.

- Tað ber som oftast ikki til at vaska soppin burtur, men harðar yvirflatur sum betong kunnu reinsast við eitt nú turrísi ella dampi. Er talan um bleytt lívrundi tilfar er oftast neyðugt at taka vegg og bjálvingina vekk, tí tá soppurin turkar upp, kann hann gerast ein enn størri trupulleiki fyri inniumhvørvið, enn tá hann

Upprunaliga ikki ætlanin at sopp

Tað var upprunaliga ikki ætlanin at soppur skuldi vera partur av ognarskiftistryggingini, sum hefur verið á veg síðan 2008, sigur Vinnumálaráðið

Marjun Dalsgaard

Hóast eitt sethúsakeyp helst er størsta íløgan ein familja ger, so ber ikki til at tryggja seg ímóti tí størsta váðanum, sum er tengdur at hesum keypinum, nevniliga fukti og soppi.

Í vikuskiftissosialinum prentaðu vit eina samrøðu við Katrína Joensen, sum

keypti hús saman við manninum fyri tveimum árum síðani. Parið hefur nú uppgivið at flyta inn aftur í húsini, men tey skulu í rættin, har tey fara at royna at fáa endurgjald fyri tær ábøtur, sum skulu til, fyri at húsini hjá teimum skulu vera livilig, so tey kunnu seljast.

Síðani Katrin og Álvur keyptu síni hús, er ein

kunngerð um ognarskiftistrygging komin í gildi, júst fyri at verja keyparan, og seljaran í eini slíkari støðu. Men hóast Katrin og Álvur høvdu keypt húsini eftir at ein ognarskiftistrygging var komin á marknaðin, so hevði hendan húsamarran hjá teimum ikki verið øðrivi. Sambært kunngerðini nýtist soppur ikki vera fevndur av

tryggingini í praksis. Hetta var fyst orðað sum eitt beinleiðis undantak í kunngerðini. Undantakið var tikið burtur, men orðingin er soleiðis, at tryggingin í veruleikanum ikki fevnir um sopp.

Spurd um, hví hetta er so, sigur Jóanna Djurhuus, fulltrúi í Vinnumálaráðnum, at tað ongantið var ætlanin, at soppur

skuldi vera fevndur av hesi tryggingini. Soppur er størsti trupulleikin, tá fólk keypa hús, tað sæst á dómunum, sum vísa at 3, av 6 snúgva seg um sopp.

Orsøkin til at soppur ikki skal vera fevndur av tryggingini er, at tað er ringt at kanna, um eini hús av sopp, tí tað er feilur í húsunum, heldur enn, tí reinførið ikki er í lagi. Hetta er tó ikki rætt, sambært Jón Nordendal og byggifrøðingi á LBF.

- Vit gera innluftsroyndir og um tekin er um nógvar soppasporar í luftini, kunnu

vit altíð biðja fólk um at gera ein høvuðsreingerð, áðrenn vit taka nýggjar prøvar, sigur hann. Undir øllum umstøðum eru royndir av innluft bert ein ábending og ein av fleiri háttum at kanna málið.

Gera sum í Danmark

Sambært Jóannu Djurhuus, hava tey í Vinnumálaráðnum gjørt, sum í Danmark, tá tey orðaðu kunngerðina, men tó hava tey valgt ikki at taka sopp við, hóast soppur og fukt eru fevnd av lógini í Danmark.

- Tá vit fóru undir hetta